

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu-Prof. Dr. Ali Berat Alptekin
NASREDDİN HOCA

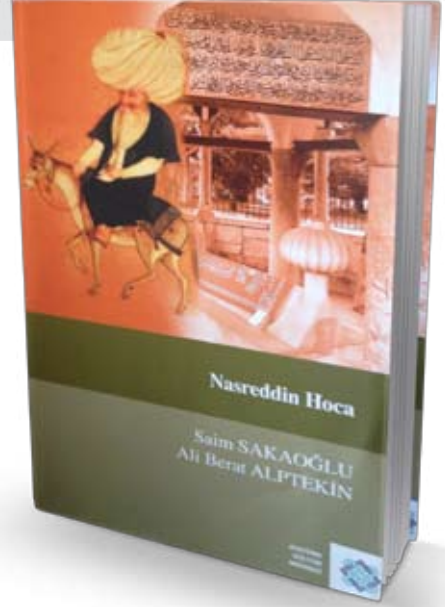
Ankara 2009: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları [XVIII+291]

Merdan BAŞCI*

Fıkralarıyla dünyaca tanınmış halk filozofu olan Nasreddin Hoca, fıkraları yüzyıllardır dilden dile dolaşmış, halkın gönlünde unutulmaz izler bırakmış bir söz ustasıdır. İnsanları düşündüren, zaman zaman iğneleyen, bazen de akla sarsıcı fikirler getiren bir fıkrâ tipidir. Ayrıca Nasreddin Hoca, alçakgönüllülüğü, hoşgörüsü, eleştiri ve öz eleştiri anlayışı ile akılda kalıcı izler bırakan, ölümsüz bir bilgedir.

Nasreddin Hoca tipi ve fıkraları üzerine son yıllara kadar çok sayıda çalışma yapılmıştır. Ancak son yıllarda bu konuda dikkatleri çeken çalışmayı, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Prof. Dr. Ali Berat Alptekin birlikte hazırlamışlardır. “Nasreddin Hoca” adıyla bu çalışma, 2009 yılında Atatürk Kültür Merkezi tarafından yayımlanmıştır. “Nasreddin Hoca” kitabı, Nasreddin Hoca hakkındaki bütün bilgileri bir araya getirmesi ve değerlendirmesi açısından önemlidir.

“Nasreddin Hoca” kitabı, “Ön söz” hariç dokuz bölümden oluşmaktadır. Kitabın ön sözü, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Prof. Dr. Ali Berat Alptekin tarafından yazılmıştır. Bu bölümde Türk halkının Nasreddin Hoca’yı tanımaktan uzak olduğundan ve kitabın içeriğinden bahsedilmiştir. “Ön söz”de “*Dünya, Nasreddin Hoca fıkralarından çeşitli yönleriyle yararlanırken, niçin biz bu konuda geride kaldık? Niçin millî değerlerimize başkalarından daha az sahip çıkıyoruz?*” gibi ifade-

*1 Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi.

lerle Nasreddin Hoca'ya verdiğimiz değerin yetersiz olduğu ve bu konuda yeterli çalışmaların yapılmadığı vurgulanmıştır.

Eserin birinci bölümü, “Nasreddin Hoca Yaşamış Mıdır?” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Nasreddin Hoca'nın yaşamadığını ileri sürenlerin düşünceleri aktarılmakla birlikte eserin yazarları, Nasreddin Hoca'nın yaşadığı, hayatı etrafında menkıbeler ve inanmalar oluştuğu kanaatindedirler.

“Belgelerin Işığında Nasreddin Hoca” başlığını taşıyan “İkinci Bölüm”de, Nasreddin Hoca ve ailesiyle ilgili tespit edilen kaynaklardan alıntılar yapılarak Nasreddin Hoca'nın tarihî kişiliği ortaya konulmuştur. Ayrıca Nasreddin Hoca ve fıkralarının yer aldığı kaynaklara yer verilmiştir. Nasreddin Hoca ile ilgili kaynakların 1480'li yıllara dayandığı belirtilmekle birlikte onunla ilgili her kaynağı, doğrudan ona bağlamanın doğru olmadığını söyleyen yazarlarımız şu iki görüşü ileri sürmektedirler:

1. Fıkra aslında Hoca'nındır, ama değiştirilmiştir.
2. Fıkra Hoca'nın değildir, onun adına bağlanmıştır.

Üçüncü bölüm, “Nasreddin Hoca'nın Hayatı Üzerine” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Nasreddin Hoca'nın adı, Türk dünyasındaki adlandırmaları, diğer ülkelerdeki adlandırmaları, ailesi, yakınları, nerede ve ne zaman doğduğu, Sivrihisar'dan Akşehir'e ne zaman göç ettiği, nerede ve ne zaman vefat ettiği, efsanevi hayatı, eğitimi ve bazı özellikleri üzerinde durulmaktadır. Nasreddin Hoca'nın adı, Türk dünyasında örneğin; Doğu Türkistan'da: Afandi, Nasirdin Efendi, Kazakistan'da: Koca Nasır, Hoca Nesir, Kırgızistan'da: Ependi; Bulgaristan'da Nasraldi, Yunanistan'da Anastratin, Arnavutluk'ta Nastru, Nastroya olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazarlar, farklı şekillerin görülme nedenlerini dönemlerle, yazarların özel tutumlarında aranması gerektiğini öne sürmektedirler. Nasreddin Hoca'nın ailesi hakkındaki bilgilerin yeterli olmamasına rağmen kesin sayılabilecek bilgilerin, mezar taşlarından hareketle kızlarıyla ilgili olduğu vurgulanmıştır. Fıkralarında yumurta satıcısı, balıkçı, pazarcı, bakkal vb. olarak karşımıza çıkan Nasreddin Hoca'nın, bu işlerle alakası olmadığı vurgulanıp bu tür fıkraların onun adına sonradan bağlandığı belirtilmiş ve onun hocalığı, kadılığı ve vaizliği üzerinde durulmuştur.

“Dünyada Nasreddin Hoca” başlığını taşıyan “Dördüncü Bölüm”de, diğer ülkelerde Nasreddin Hoca fıkralarının varlığından ve bu tipin ne kadar tanındığından bahsedilerek yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Beşinci bölüm, “Nasreddin Hoca Fıkralarının Nazma Çekilmesi Meselesi” üzerinde durmaktadır. Nasreddin Hoca fıkralarının nazma çekilmesinin uygun

olup olmayacağı tartışıldığı bu bölümde, Ziya Gökalp, Fuad Köprülü, Ali Esat Bozyiğit, İsmet Çetin'in görüşlerine yer verilmiş ve fıkraların nazma çekilmesine karşı çıkanların ortak düşüncesinin, nükte cümlesinin şiir dilinde kaybolup gittiği olarak vurgulanmıştır.

“Nasreddin Hoca Fıkralarının Özellikleri” başlığını taşıyan “Altıncı Bölüm”de hangi fıkraların Nasreddin Hoca’ya ait olduğu meselesi üzerinde durulmuştur. Bu konudaki ilk görüşlerin Şükrü Kurgan’a ait olduğu belirtilmiş ve Şükrü Kurgan’ın görüşlerine yer verilmiştir. Yazarlarımız bu maddelerden, “sarhoşluk veya içki ile ilgili fıkralar onun değildir; çünkü O, Sünnî Müslümanların temsilcisidir” görüşünün ilk kısmına katılmaktadırlar. Ancak Nasreddin Hoca’nın bir kesime bağlanması görüşüne katılmadıkları gibi, Hoca’nın tasavvufla ilgisinin bulunmadığı yönündeki görüşleri de doğru bulmamışlardır.

Yedinci bölüm, “Nasreddin Hoca Fıkralarında Atasözleri ve Deyimler” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde atasözleri ve deyimler hakkında bilgiler aktararak Ziya Gökalp’in belirlediği Nasreddin Hoca fıkralarından dilimize geçen deyimlerin listesine yer verilmiştir.

“Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler” başlığını taşıyan “Sekizinci Bölüm” genel olarak, Nasreddin Hoca’ya ait olan fıkralar ve Nasreddin Hoca adına bağlanan fıkralar olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır.

Dokuzuncu bölümde, Nasreddin Hoca ilgili yayınlara yer verilmiştir. Nasreddin Hoca ile ilgili kitap, makale, dergi, yazma eser, basma eser, bildiri, yüksek lisans ve doktora tezlerinin listesi verilmiştir.

Nasreddin Hoca ile ilgili önemli çalışmalar yaparak bu konuda değerli katkılar sunan Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin, “Nasreddin Hoca” kitabıyla birlikte bu çalışmalarını adeta taçlandırmışlardır. Böylesine değerli ve önemli bir çalışmayı hazırlayıp bilim dünyasına kazandırdıkları için Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin’e teşekkür ediyoruz.